

Arven efter Comenius - Indtryk fra et forår i Prag

Prag er et smykkedeskrin fyldt af kultur og historie . Prag er byen hvor Kafkas K i *Processen* hævder at han er uskyldig (men i hvad ?), og Prag er også tilværelsens ulidelige lethedens by. Og til november har Tjekkiet været et frit land i 20 år

Johan Comenius´ tanker præger også didaktikken i Tjekkiet og Slovakiet i dag. For mange undervisere og elever er Comenius blot navnet på et EU-program, men vi står alle i stor gæld til ham.

Om Comenius (1592-1670)

Johan Comenius (på tjekkisk Jan Komenský) omtales ofte som “den moderne undervisnings fader” og “nationernes lærer” . Hans bøger blev trykt over hele Europa i flere århundreder efter hans død. Hans familie døde af pesten, han var selv på flugt fra Habsburg-imperiet under 30-årskrigen hvor også mange af hans manuskripter brændte.

I ”**Barndommens skole**” havde JC fokus på de første år af barnets uddannelse. Her ser vi allerførst begreber som “uddannelse for alle” og “livslang læring” . ”*Barnet skal i starten arbejde med kendte og konkrete materialer. Et barn der mestrer disse forstår bedre abstrakte begreber og det der handler om det ikke-kendte*” og ”*vi skal drikke af kilden og ikke af vandpytter*”. Comenius var også ophavsmand til anskuelighedstavler og materialeskabe.

JCs produktion var på i alt ca 300 værker. I sine sidste år udgav han to væsentlige værker om undervisning, *Didakta Magna* (1657) og *Orbis Pictus* (1658) som begge har haft en enorm indflydelse på vor tids pædagogik.

Udvalgte citater fra *Didakta Magna*:

”*Aristoteles beskrev menneskets hjerne som en blank tavle (tabula rasa) hvorpå intet var skrevet men hvor alt kunne skrives. Men på en tavle er skriftmængden begrænset af pladsen, hvorimod du i din hjerne kan skrive hele tiden hele livet uden begrænsninger, for hjernen er uden grænser*”

”*Ikke kun børn af de rige og magtfulde men alle drenge og piger fra adel og borger, rig og fattig i alle byer landsbyer og flækker skal børn og unge gå i skole uanset evner*”

”*Ingen tvivler på at de som er dumme/ubegavede har brug for instruktion så de kan komme ud af deres sløvhed. Men i virkeligheden har de kloge langt mere brug herfor, for et aktivt sind der ikke beskæftiger sig med nyttige ting, vil i stedet beskæftige sig med ting der er værdiløse, besynderlige og ødelæggende*”

”*Den rette uddannelse af de unge består ikke i at fylde deres hoveder med masser af ord, sætninger og ideer trukket ud af forskellige forfattere, men i at åbne deres forståelse for den ydre verden så en levende kilde kan flyde fra deres egne sind, ligesom blade, blomster og frugter kommer fra knopper på træer og planter*”

JC sammenlignede undervisningens progression med at bestige et bjerg: ”*Der er i hele verden ingen klippe eller tårn af en sådan højde at det ikke kan bestiges af noget menneske hvis stiger er placeret de rette steder, eller trin er hugget ud de rette steder, og hvis der er gelændere der kan sikre mod fald*”

JC så tidens latinskoler som “*slagterhuse mod sindet*” med deres vægt på terperi, tvang og straf . ”*Et fornuftsvæsen skal ledes ikke af råb ,straf og slag men ved brug af fornuft*”

Næsten alt læres bedst gennem øvelse. Viden kommer naturligt gennem sanser og oplevelser. *“lad eleverne lære at skrive ved at skrive, at tale ved at tale, at synge ved at synge, at ræsonnere ved at ræsonnere”*.

I forhold til sin tid var JCs tanker meget revolutionære . Mange visionære blev den gang brændt på bålet for mindre. Hans arbejde har inspireret talrige uddannelses-filosoffer som Piaget og Montessori, Steiner, Dewey og Vygotsky.

Min vejlederkollega Nora

Gymnasium Jan Palach (GJP) i det centrale Prag er opkaldt efter studenten der i januar 1969 brændte sig selv foran Nationalmuseet som et båloffer, i protest både mod den sovjetiske besættelse og mod det tjekkiske folks apati. Jan Palach omtales tit som ”fakkel nummer 1”. JPs navn blev sammen med Vaclav Havels råbt af demonstranterne på Wenceslas-pladsen under Fløjlsrevolutionen i november 1989

GJPs vejleder **Nora Novotna** er som de fleste tjekkiske vejledere uddannet psykolog, og psykologi er et kernefag i det tjekkiske 4-årige gymnasium. GJP er et privat gymnasium hvor en årsplads koster ca 9 000 danske kroner (30000 tjekkiske korona)

Noras vejlederopgaver er

- At interviewe og screene ansøgere
- At deltage i 1.års intro-uge hvor udvalgte 4.-årselever også deltager
- At undervise i faget Psykologi
- At yde systemisk psykoterapi til visse elever (fylder en del)
- At undervise elever i studieteknik og eksamensforberedelse
- At rådgive 3.års og 4.års elever om valg af højere uddannelse
- At mødes med forældre

En ekstern karrierevejleder træder til i slutningen af 4. år i forbindelse med valg af og tilmelding til højere uddannelse

Nora og 6 GJP-kolleger blev spurgt om

- 1) Hvordan håndterer du umotiverede og dovne elever på GJP ?
- 2) Giver du plads til foretrukken læringsstil for individuelle elever ?
- 3) Hvor ser du i dag indflydelse fra Comenius og hans teorier ?

Anna, 51, Kemi/Biologi 1: Jeg fortæller eleverne at jeg deler deres mål; og eftersom at vi ikke har valgt hinanden på forhånd, at vi skal respektere og tolerere hinanden. 2: Jeg skelner ikke mellem læringsstile men mellem dygtige, ordinære og svage elever. Herud fra har jeg så min individuelle tilgang til dem. 3: JCs grafiske tilgang til naturfagene og med forsøg i laboratorier var og er meget vigtig

Tereza, 28 , Geografi/Biologi 1: Jeg bedømmer alle elever ens og stiller samme krav til dem. Herved bevarer jeg også ro i klasselokalet. 2: Er eleven velbegavet, eller har eleven har indlæringsproblemer, er min tilgang altid individuel . 3: På grund af Komensky vil vi i Tjekkiet altid arbejde for uddannelse for alle, læring hele livet etc

Jana, 41, Tjekkisk/Litteratur 1: Klassedisciplinen på GJP er ret striks. Elever der ikke er motiverede kan aldrig begrænse eller forsinke elever der er egnede og i stand til hårdt arbejde 2. Elever med særlige behov undervises og lærer gennem en individuel uddannelsesplan

Michal, 32 , Engelsk 1. Gensidig tillid er nødvendig og eleverne forstår at jeg ikke tolerere bestemte former for adfærd a) fordi det irriterer mig og b) fordi det ikke er cool og ingen har glæde af det. 2: De

motiverede og egnede elever får selvstændige opgaver så jeg kan bruge mere tid med de mere krævende elever i en-til-en samtaler.

Pavel, 46, Historie1: Uden disciplin kan du ikke undervise, heller ikke de begavede og motiverede elever. Jeg bruger ofte Komenskys citat "skolen uden disciplin er som en sø uden vand". Du skal føle dig tæt knyttet til dit fag, men også være åben og konsistent. Først da er didaktik og metodik brugbare redskaber for dig. 2: Jeg får feedback gennem deres viden og måde at arbejde selvstændigt på og ved en-til-en samtaler. Jeg beder altid eleverne om feedback på min undervisning

Marina, 31, Musik 1: Lærere prøver at integrere alle elever i klassen, men tendensen til at koncentrere sig om den motiverede elev er synlig og forståelig. 3: Jeg ser JC som grundlag for al senere tjekkisk og slovakisk pædagogik. Mange af hans teorier bruges helt uændret selv i dag

Nora, 27, skolepsykolog & vejleder 1: jeg forsøger at motivere alle elever, at vække deres eget indre mål, ved også at vise dem et bredere livsmål med studierne 2: Jeg tester alle elever for læringsstil og anbefale måder at styrke deres studiekompetence på, og informerer andre lærere om disse testresultater 3: Komensky er i dag til stede mange steder: Uddannelse for alle/glæden ved at lære/Undervisning som en metaproces der skaber viden men også livsværdier/Den komplekse udvikling fra elev til menneske, fra barn til voksen

Øvrige indtryk fra rejsen

- 1) **Inklusion:** Klassekvotient i grundskolen (9 skoleår) er på 30, men hvor der integreres børn med særlige behov sænkes tallet men kun til mindst 17
- 2) Den særlige diagnostiske tilgang der i gennem hele grundskolen sikrer oprykning og støtteundervisning på elevens betingelser. Under 2 % er på specialskoler, øvrige integreres i det ordinære system gennem brug af undervisningsassistenter, reducerede holdstørrelser m.m. Man gør stor brug af lærer-assistenter, metodiske vejledere og skolepsykologer.
- 3) Grundskolen er kendetegnet ved dens **meget lave grad af omgængere**, gennem mange år under 1 %.
- 4) **Gennemførelsesprocenten på 95 %** i ungdomsuddannelse, især i den professions-gymnasiale uddannelse SOS der på 4 år giver adgang både til arbejdsmarkedet og til videregående uddannelse (**dobbelkompetence**).
- 5) 20 % af en årgang gennemfører ordinært gymnasium.
- 6) 48 % gennemfører **professionsrettet gymnasium (SOS)**, heraf 7 ud af 10 med både studiekompetence og erhvervskompetence (svendebrev)
- 7) 24 % gennemfører erhvervsuddannelse (SOU), **der alene giver erhvervskompetence**
- 8) 3 % gennemfører særlige konservatorium-ungdomsuddannelser (sang, dans, kunst o lign.)
- 9) Efteruddannelse: Alle ansatte har i henhold til *Lov om Arbejde* **pligt til at vedligeholde og udbygge deres kompetencer**. En arbejdsgiver kan kræve at den ansatte deltager i kurser og efteruddannelse.
- 10) Den **elæringsbaserede vejlederuddannelse** <http://ekariera.nuov.cz>. En pendant kunne etableres som en dansk efteruddannelsesportal for vejledere

Der er i begge lande **uddannelsespligt på 9 år**. Der er altid skoleskift efter 5 år og efter 9 år ved overgang til ungdomsuddannelse

Ungdomsuddannelserne omfatter *Gymnasium* (= almen gymnasial), *SOS* (professionsgymnasium) og *SOU* (lærlinguddannelse). *SOS* og *SOU* foregår som oftest på samme matrikel

SOS (Stredni Odborna Skola) er 4-årig og er **både** en EUD og en pendant til vores HHX/HTX. Dette dobbelte mål sikres via højere adgangskrav, mere teori i pensum og mere skoleforankring. *SOS* afsluttes

med svendeprøve/studentereksamen *maturitni zkouska*. Efter eksamen fordeler de færdiguddannede sig ligeligt ud på videregående uddannelse og på det faglærte arbejdsmarked..

SOU (Stredni Odborne Uciliste) er en erhvervsuddannelse på 2,3 eller 4 år, hvor man en uge ad gangen er henholdsvis i praktik og på skole. SOU-uddannelser afsluttes med en svendeprøve *závirecná zkouska*. Den 3-årige SOU kan udbygges med 2 år der afslutter med Maturitni zkouska.

En særlig kritisk situation

I begge lande er der store mindretal af romaer. Romaer er svære at få inkluderet i den ordinære grundskole. Det betyder at de senere uundgåeligt mangler de sproglige færdigheder i forhold til at påbegynde og gennemføre ungdomsuddannelser

Benny Wielandt
UE/-vejleder TEC Gladsaxe